

2. หนังสือสารคดี คือ หนังสือที่ให้ความรู้แก่เด็ก แบ่งออกได้ดังนี้
  - 2.1 สารคดีทั่วไป
  - 2.2 สารคดีชีวประวัติ
  - 2.3 สารคดีท่องเที่ยว
3. หนังสือร้อยกรอง คือ หนังสือประเภทบันเทิงคดีอิกรูปแบบหนึ่ง ที่ให้ความสนุกสนานเพลิดเพลิน แบ่งได้ดังนี้ :-
  - 3.1 ร้อยกรองเด็ก ยังแบ่งออกได้
    - 3.1.1 เพลงกล่อมเด็ก
    - 3.1.2 เพลงปลอบเด็ก
  - 3.2 ร้อยกรองสำหรับเด็กรุ่นเยาว์ ยังแบ่งออกได้
    - 3.2.1 เพลงประกอบการเล่นของเด็ก
    - 3.2.2 ปริศนาคำทาย
    - 3.2.3 บทกลอนสอนใจวัยรุ่น

ลำดับขั้นตอนการสร้างหนังสือสำหรับเด็ก

ขั้นที่ 1 สำรวจหัวเรื่องมาเขียน

ขั้นสำรวจหัวเรื่องมาเขียนนี้สำรวจได้จากหลักสูตร หนังสือเรียน อาชีพและประเพณีในท้องถิ่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น ปัญหาสังคม ค่านิยมและคุณธรรมที่ต้องการจะปลูกฝังให้เด็ก ส่วนนิทาน นิวนิรันดร์ ตำนาน และวรรณคดีที่สนุกๆ ก็นำมาสร้างเป็นหนังสือสำหรับเด็กได้เป็นอย่างดี

ขั้นที่ 2 ขั้นกำหนดแนวคิด

ขั้นนี้ผู้เขียนจะต้องเลือกกำหนดแนวคิด (Theme) ของเรื่องที่ต้องการจะปลูกฝังให้ผู้อ่าน อาทิ “เรื่องของน้ำพุ” จะให้แนวคิดเรื่องพิษภัยของยาเสพติด “เลือหาราสามด้ว” ให้แนวคิดเรื่องความเอื้อเฟื้อเพื่อแผ่เพื่อนมนุษย์จะทำให้สังคมมีสุข และ “ตະกร້າມຫາສຸກ” จะให้ความรู้เรื่องอาหารห้าหมู่ เป็นต้น

ขั้นที่ 3 ขั้นวางแผนเรื่อง

เป็นขั้นที่ผู้แต่งกำหนดเก้าโครงเรื่องว่าตอนต้น ตอนกลาง และตอนจบเรื่องจะดำเนินเรื่องอย่างไร ตัวอย่างเช่น โครงเรื่องของ “ความฝันของฝ้าย”

“ความฝันของฝ้าย”

ตอนต้น	วันหยุดฝ้ายไม่ไปโรงเรียน เขายังคนเล่นคึกงานหลับไป
ตอนกลาง	< ดำเนินเรื่อง > ฝ้ายฝันว่าเขาเดินเข้าไปในบ้านและได้พบผีเสื้อชื่อ “หวาน” หวานให้ปักผีเสื้อฝ้ายสวม ฝ้ายบังได้เหมือนผีเสื้อ ทั้งสองบินไปพบผึ้งกำลังติดไยแมงมุมยกๆ ฝ้ายและหวานช่วยผึ้งออกจากไยแมงมุมได้
ตอนจบ	ฝ้ายตกใจตื่นและเล่าความฝันให้แม่ฟังอย่างมีความสุข

ขั้นที่ 4 ขั้นลงมือเขียนเรื่อง

ขั้นนี้ผู้เขียนจะนำโครงเรื่องที่วางไว้มาเขียนขยายความให้ได้รายละเอียดจนเป็นเรื่องที่สมบูรณ์ด้วยภาษาที่เข้าใจง่าย อาจแต่งเป็นร้อยแก้วหรือร้อยกรองก็ได้ ถ้าแต่งด้วยภาษาร้อยแก้วจะมีวิธีนำเสนอหลากหลายแบบ เช่น แบบบรรยาย แบบเล่าเรื่องประกอบบทสนทนา แบบตั้งคำถาม และแบบทายอะไรอ่อน เป็นต้น แต่ถ้าแต่งเป็นบทร้อยกรองจะนิยมใช้คำประพันธ์ ภาษา เช่น กากอนซึ่ กลอนหก กลอนแปด กพย์ยานี 11 กพย์ฉบับ 16 หรือกพย์สร้างคนangค์ 28 เป็นต้น

ชั่งวิริยะ สิริสิงห์ (2524 : 38) กล่าวถึงเรื่องนี้ว่า...ภาษาที่ใช้ในการเขียน

ร้อยกรองนั้น มีวิธีการสั้นๆ 5 วิธี คือ

1. ใช้คำง่าย
2. ความหมายเด่น
3. เล่นเสียงหลาก
4. ฝากรหัสคิด
5. จุงจิตเพลิน

ขั้นที่ ๕ ขั้นแบ่งตอนกำหนดภาพประกอบ

ขั้นนี้ให้นำเรื่องที่แต่งเสร็จจากขั้นที่ ๔ มาตัดเป็นตอนๆ ตามความเหมาะสม เพื่อกำหนดภาพประกอบให้ความแต่ละตอน ทั้งนี้เพื่อใช้เป็นแนวทางในการวาดภาพ ตัวอย่างเช่น เรื่องความฝันของฝ่าย

เนื้อเรื่อง	ภาพประกอบ
1. วันนี้เป็นวันหยุด ฝ่ายไม่ไปโรงเรียน ตอนบ่ายเขานอนกอดตุ๊กตาเล่นจนหลับไป	1. ภาพในห้องรับแขก มีเด็กหญิงวัย ๗ ขวบ นอนกอดตุ๊กตาเล่น มีสิ่งอื่นประกอบตามความต้องการ
2. ขณะนอนหลับฝ่ายฝันไปว่า เขาได้เดินเข้าไป ในป่าคนเดียว และได้พบกับผีเสื้อตัวหนึ่งซึ่งชื่อ “หวาน”	2. ภาพในป่าไม้ทึบสน ก้มีผีเสื้อตัวหนึ่ง (สีฟ้า) บินคุยกับฝ่าย

๑๖๗

ขั้นที่ ๖ ขั้นทำหน้าที่อนับร่าง

ให้นำเนื้อเรื่องและการกำหนดภาพประกอบที่ตรวจแก้ไขแล้วในแต่ละตอน มาจัดเป็นตอนละหน้าๆ คงห้อง ก่อ พร้อมกับจัดเป็นรูปเล่มครบถ้วนตามลักษณะที่คิดของหนังสือสำหรับเด็ก คือจะมีกันยารูป กันใน คำนำ เนื้อเรื่อง กิจกรรมท้ายเรื่อง และปกหลัง

ขั้นที่ ๗ ขั้นวาดภาพประกอบและบรรจุตัวอักษร

เป็นขั้นลงมือทำหนังสือสำหรับเด็กฉบับจริง โดยวาดภาพและเขียนเนื้อเรื่องลงในกระดาษปอนด์หรือกระดาษอาร์ค์ก์ได้ ภาพที่ใช้อาจเป็นภาพเหมือนจริง ภาพลายไทย ภาพประดิษฐ์ ภาพถ่าย ภาพลายเส้น หรือภาพการ์ตูน ภาพที่ใช้เป็นภาพง่ายๆ ไม่ซับซ้อน 适合ดัดแปลงกับเนื้อเรื่อง สีสดใส วงภาพกระช่างสวยงาม มีชีวิตชีวา แสดงอาการเคลื่อนไหวที่เป็นธรรมชาติพร้อมทั้งคงลักษณะของตัวละครเอกไว้ได้ทุกตอน ที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือ ขนาดของภาพต้องเหมาะสมกับวัยของผู้อ่านด้วย เช่น เด็กเล็กวัยอนุบาลถึงประถมศึกษาปีที่ ๒ ความกว้างต้อง ๓ ใน ๔ ของหน้า เด็กโตที่เรียนระดับประถมศึกษาปีที่ ๓-๔ ความกว้างต้อง ๑ ใน ๒ ของหน้า ส่วนเด็กวัยรุ่นตอนต้นต้องเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ ๕-๖ ความกว้างต้อง ๑ ใน ๔ ของหน้า เป็นต้น

ส่วนขนาดของตัวอักษรที่ใช้เขียนเนื้อเรื่องควรเหมาะสมกับวัยด้วย เช่น เด็กเล็กควรใช้ตัวโปงขนาด 32 ปีอຍ໌ (9 มม.) เด็กโตที่เรียนอยู่ระดับประถมศึกษาตอนต้นใช้ตัวกลางขนาด 24 ปีอຍ໌ (5 มม.) และเด็กวัยรุ่นตอนต้นที่เรียนในระดับประถมศึกษาปีที่ 5 ขึ้นไปใช้อักษรขนาดตัวธรรมด้า คือ ขนาด 19.5 ปีอຍ໌ (3 มม.) ได้

ข้อที่ 8 ขั้นทดลองใช้

หลังจากสร้างหนังสือได้เป็นรูปเล่มแล้ว ก่อนทำฉบับจริงผู้แต่งควรนำไปให้เด็กในวัยที่อ่านหนังสือนี้ได้อ่านไม่น้อยกว่า 10 คน (tay – out) พร้อมทั้งถ้ามีภารณฑ์ผู้อ่านเกี่ยวกับเนื้อเรื่อง แนวคิด ภาพ ขนาดตัวอักษร รูปเล่ม กิจกรรมท้าทายและอื่นๆ ตามความเหมาะสมเพื่อนำสาระที่ได้จากการทดลองใช้ไปปรับปรุงหนังสือที่เขียนนี้ให้มีความสมบูรณ์ที่สุด

ข้อที่ 9 ขั้นจัดทำหนังสือฉบับสมบูรณ์

เป็นขั้นที่จัดทำรูปเล่มฉบับจริงซึ่งประกอบด้วย ปกหน้า ปกใน คำนำ ส่วนเนื้อเรื่อง กิจกรรมท้ายเล่ม และปกหลัง โดยเลือกขนาดของหนังสือให้เหมาะสมกับวัยผู้อ่านซึ่งมี 4 ขนาด คือ ขนาดจิ๋ว (ขนาดกว้าง 10 ซม. ยาว 14 ซม.) ขนาดเล็ก (16 หน้ายก) ขนาดกลาง (16 หน้ายกใหญ่) และขนาดใหญ่ (8 หน้ายก) ส่วนรูปร่างของหนังสือนั้นจะจัดเป็นรูปสี่เหลี่ยม แนวตั้ง สี่เหลี่ยมแนวนอน หรือห่orูปเล่มลักษณะพิเศษตามท้องเรื่องก็ได้ เช่น จัดทำเป็นรูปเล่มต่อกันอย่างเรื่อง “ตะกร้ามหาสนุก” รูปถ่ายต่อตัวเรื่อง “จิ๊บผจญภัย” กิจกรรมน่าสนใจ

งานวิจัยที่เกี่ยวกับหนังสือสำหรับเด็ก

สำหรับงานวิจัยที่เกี่ยวกับการสร้างหนังสือสำหรับเด็กนั้น สนิท สัตตโยกาส (2527) ได้ทำวิจัยเรื่อง “การเบรเยนเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการอ่านหนังสืออ่านประกอบวิชาภาษาไทยที่มีคำภาษาไทยปั้นร้อยแก้วกับร้อยกรอง ในระดับประถมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนลำสาลี กรุงเทพมหานคร” ผลปรากฏว่าผลสัมฤทธิ์ทางการอ่านของนักเรียนที่ใช้หนังสืออ่านประกอบซึ่งมีคำบรรยายเป็นร้อยกรอง สูงกว่าผลสัมฤทธิ์ทางการอ่านของนักเรียนที่ใช้หนังสืออ่านประกอบที่คำบรรยายเป็นร้อยแก้ว ส่วน Munsevith (1982) ได้วิจัยเรื่อง “การศึกษาการใช้ประโยชน์นิทานพื้นเมืองช่วยเสริมการพัฒนาโปรแกรมการอ่านสำหรับนักเรียนมุสลิม ระดับประถมศึกษาปีที่ 1 – 2 ของจังหวัดปัตตานีและนราธิวาสในประเทศไทย” พบว่า นิทานพื้นเมืองเรื่องนี้สามารถนำมาใช้สร้างกิจกรรมการอ่านของนักเรียนกลุ่มตัวอย่างได้ เด็กจะเข้าใจ สนใจและซาบซึ้งในเรื่องที่อ่าน เพราะเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับวัฒนธรรม ขนบประเพณีของตน นอกจากจะเป็นการฝึกทักษะการอ่าน

แล้วขังตอบสนองนโยบายการจัดการศึกษาแนวใหม่ของกระทรวงศึกษาธิการที่เน้นการใช้ทรัพยากรท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์แก่เด็กด้วย และในปี 2544 อภิวรรณ วีระสมิทธิ์ ได้ทำวิจัยเรื่อง “ผลการฝึกนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เรียนหนังสือสำหรับเด็ก” พบร่วมกับแบบฝึกที่สร้างขึ้นมา ใช้ฝึกนักเรียนกลุ่มตัวอย่างให้เขียนหนังสือสำหรับเด็กได้จำนวน 15 เล่ม

สาระการเรียนรู้ทั้งหมดในบทนี้นับเป็นองค์ความรู้ที่นักศึกษากลุ่มตัวอย่างใช้เป็นพื้นฐานสำคัญในการสร้าง “หนังสือสำหรับเด็กชุดภูมิปัญญาไทยภาคเหนือ” ของงานวิจัยดังภาพ

ภาพที่ 3.3 ภาพหนังสือสำหรับเด็กชุดภูมิปัญญาไทยภาคเหนือ